

Софія БОРОДАВЧУК (Тернопіль, Україна)

ЛІТЕРАТУРНИЙ ТЕКСТ 20-30-Х РОКІВ ХХ СТОЛІТТЯ

(СПРОБА НАРАТИВНОГО АНАЛІЗУ)

Західноукраїнська проза міжвоєнного двадцятиріччя – великий неосвоєний материк української культури. Критика розпочала активне виділення в ньому окремих імен із загального масиву. Критерії такої уваги ще не мають єдиного дискурсу і рівнів. Не зжиті ідеологічно-соціальні, мають місце особистісно-причинові, грає роль випадковість, рідше, на жаль, достосовано художньо-естетичні фактори. Зайняв обширну нішу і фактор випадковості.

Естетична вартість художнього твору ще не стала головним чинником критерію. Причиною бачиться невизначеність загального дискурсу аналізу, місця в ньому різноветторних ідеологічних течій, напрямків, стилів. Це зумовлює апіорний поділ творів на більше і менше цікаві чи вартісні, виводить значну їх кількість із загального континууму, з культурологічного дискурсу, звужуючи і без того мало оприлюднений текстовий простір західноукраїнської літератури періоду між двома світовими війнами.

У сучасному теоретичному літературознавстві, наповненому новітніми тенденціями, зі зміною суспільних векторів, динамікою культурологічних процесів, їх глобалізацією багато творів цього періоду може цілком зникнути з поля зору критики. Це збільшить кількість лакун у вітчизняному ідейно-естетичному просторі, звузить коло впливів морально-етичного ідеалу літератури.

Аналізуючи дослідження і публікації з даної проблеми, слід зазначити, що вони стосуються загалом і в цілому тогочасного літературно-мистецького процесу, не мають єдиної ідейної та культурологічної метаоснови, розкривають окремі вужчі аспекти цього складного явища. Так Роман Рахманний (Олійник) досліджує літературний текст цього періоду способом об'єднання митців за ідеологічним характером писань, групуванням навколо періодичних видань відповідних напрямків [10]. Микола Ільницький дає загальну характеристику поезії 20-30-х років [7]. Іван Кедрин [8] частково розкриває тогочасний суспільно-естетичний контекст в ідеолого-політичному аналізі, пізніших наслідках і впливах ретроспективи. Ескізи-есеї окремих постатей додають до загальної мозаїки тогочасного літературно-мистецького тла багато поважних деталей. Остап Тарнавський творить напівпобутову, напівбогемну картину життя письменників від 1939 року та під німецькою окупацією [12].

Микола Шлемкевич у філософському есеї "Галичанство" [16] досліджує розвиток націо-державотворчої ідеї в Західній Україні в історико-суспільному та етносоціологічному розрізі. Підставовий дискурс дослідження побудований на антитезі галичани – східні українці. Спробу філософського "впорядкування" тогочасного текстового простору робить Стефанія Андрусів [1].

Майже однозначні дослідники в недооцінюванні ролі січового стрілецтва в духовних змаганнях народу, формуванні та становленні тогочасного культурологічного і мистецького простору. Оминається увагою їх творчий літературний доробок. Жоден із письменників цієї когорти не досліджений належно. Особливо це стосується прози. Щодо цього жанру причиною є слушні висновки про її естетичну невикінченість, ідеологічну заангажованість, виразний просвітницький характер.

Метою даної розвідки є спроба дослідити, як формувався ідейно-естетичний простір західноукраїнської літератури 20-40-х років ХХ століття, схарактеризувати головні риси в літературному та ідейно-культурологічному дискурсі, означити на цьому тлі мало досліджені постаті прозаїків, їх місце в літературному дискурсі цього періоду.

У результаті дослідження з'ясовано, що для окреслення тогочасного культурологічного тексту, за висловом Р. Рахманного, його більш-менш повного увиразнення, потрібно "зрозуміти людей, їхні ідеї, для цього треба написати цілу історію західноукраїнської літератури міжвоєнного двадцятиліття, що є надто багатостороннім проектом" [10, 7]. Для такого проекту, як дуже слушно зазначає дослідник, потрібен "філософський вислів загальноукраїнського характеру" [10, 8].

Як і кожен загальносуспільний текст, культурологічний має декілька площин, взаємопов'язаних у ретроспекції і взаємозалежних у своїй перспективі процесів. Важливим у даному випадку є сув'язь суспільно-політичного, ідейно-філософського і культурологічного аспектів. При цьому потрібне дослідження їх у єдиному, а не традиційно протиставному дискурсі Схід-Захід.

Трагічний поділ України на Східну і Західну став чинником багатьох суспільних явищ. Все більше відчутна потреба їх аналізу на взаємній метаоснові, у логічній, іманентно органічній сув'язі для виявлення суспільного та естетичного підґрунтя єдиного простору в розвитку української літератури, ліквідації "територіального" поділу єдиного культурологічного та ідейно естетичного явища, яким є українська література першої половини ХХ століття.

Важливо означити при цьому як явища соціального характеру, так і культурно-естетичного, пов'язані з розвитком літератури. Відсутність належної інформації про ці процеси призвела до міцного вкорінення в суспільну рецепцію певних ідеологічних стереотипів, з позиції яких деструктивно трактуються і мистецькі явища, і саме суспільне життя, що їх породило.

Серед цих стереотипів найбільш укоріненим є сприймання Західної України як маргінальної економічно, територіально і культурно відсталої закутності. Справді, як зазначає Тарас Гунчак, "це був закуток Європи з великою густотою населення, без індустрії і з малою кількістю орної землі" [5, 8]. Таких проблем, вважає він, за деякими винятками, не було в українців східних, у царській Росії.

"Отож, - пише Гунчак, - коли говорити про розвиток українського громадського, політичного та культурного життя, треба завжди мати на увазі, що відбувалися ці процеси за дуже різних обставин. На західноукраїнських землях головними перепонами розвитку української спільноти були економічні та соціальні чинники. У Росії ж українці жили під урядовою заборонаю українства, де кожен прояв національної ідентичності вважався за сепаратизм, "мазепинство" [5, 9].

Основи суспільно-політичного ренесансу закладалися саме на Східній Україні. Відомо, як потужно працювала тут інтелігенція в останній чверті ХІХ століття, об'єднана в Громади, згодом навколо журналу "Киевская старина" (В. Антонович, О. Лазаревський, М. Дашкевич, К. Михальчук, П. Житецький, Д. Багалій, О. Єфименко, Д. Яворницький та ін.). Було мистецьке світової слави театральне гроно корифеїв сцени. Саме тому захід-

ноукраїнська інтелігенція була "зачарована на схід", що мала значно менше сил. Але, більш вільна політично, мала кращі умови для формування національної ідеї, головне ж – для її реалізації, переведення з нарративно-пропагандивного дискурсу в практичний.

Таке пожвавлення соціальної та національної свідомості молоді надало всьому національному рухові духовної ідеалістично-романтичної наповненості. Воно не диференціювало суспільство на старше і молодше покоління, а єднало в ширші кола національно свідомих українців. "90-і роки, - за оцінкою відомого дослідника цього періоду Й.Гермайзе, - цікавий, може, найцікавіший період в історії української громади. Саме в 90-х роках заклалися початки того громадського ренесансу, які принесли свої овочі десятиліттями пізніше" [3, 74].

Тоді закладалися основи "спільного знаменника" дій Західної і Східної України, якого так наполегливо згодом шукали політичні діячі початку століття, в ідеологічному, духовному плані – січові стрільці. Однак, як втрату, зазначає, зокрема С.Чикаленко, факт, що "багато українців пішли в російський революційний рух, загубилися в його вирі, не зазначивши своєї течії, нічим не показавши себе в захист інтересів рідного народу" [14, 240-246].

Процеси суспільної активізації відбувалися й у Західній Україні. Однак були суттєві відмінності. Через політичні утиски національно-визвольний рух прогресивної східноукраїнської інтелігенції не мав такої можливості виходу на народні маси, яку мала інтелігенція Західної України. На 1900 рік на її теренах було понад 1000 молодіжних організацій сільської та міської молоді напіввійськового типу, куди входила і студентська молодь, суттєво піднімаючи ідейну наповненість націєтворчої дії.

Конкретні форми мала робота західноукраїнської студентської молоді. Серед іншого була агітація селян за рівне право виборів до парламенту, за пряме голосування, участь у легальних політичних партіях, боротьба за український університет. Набувався в цій суспільно діяльній практиці державотворчий досвід.

Відбувалися фестивалі, змагання, масові ювілейні святкові імпрези. Ідеологічним натхненником молоді на Західній Україні були насамперед козаччина, Шевченко, історична визвольна героїка без огляду на простір схід-захід, тобто рух у своїй ідеології мав орієнтири загальнонаціонального характеру.

Окремо слід сказати про подвижницьку роль галицьких священників – нової генерації духовенства, яка була рушієм процесу в становленні ідеї національного державотворення і самостійності. "Взагалі священник у Галичині, - пише Тарас Гунчак, - завжди був невтомним працівником на народній ниві, дорадником, учителем і провідником. Сільські парафії закладали читальні, шпихліри (зернові склади), позичкові каси, крамниці, осередки товариства "Сільський господар", народні дома" [5, 53]. Цю їх діяльність підтримував митрополит Андрей Шептицький, який закликав священників не занедбувати суспільно-економічних питань на селі як основи духовної роботи. Якщо священник не працює як громадянин, то він не відповідає своєму становищу, - вважав Митрополит. Поруч із соціально-економічною діяльністю священники керували також освітньо-культурною: створенням народних домів, закладанням читалень, рільничих та кооперативних гуртків, керували хорами, режисували вистави тощо.

Саме ця їх діяльність згодом у підрадянські часи спричинила тотальне переслідування греко-католицьких священників, осміяння, спотворення їх постатей у літературі, замовчування імен, нарешті депортацію та знищення. Між тим вклад їх у духовний портрет покоління вагомий, хоча не знайшов ще достойного дослідження ані філософського виразу.

Спробу ширше з'ясувати вплив священників на формування духовного портрету покоління робить Микола Шлемкевич у філософському есеї "Галичанство". Живо і образно описує автор атмосферу переважно літніх "вакацій", коли в село з дальніх і ближчих університетів з'їжджалися "кільканадцять" студентів.

"Збірним осередком того товариства були культурніші священничі доми. Там під крилатими липами чи в затінених садах за високими живоплотами читалися нові книжки, дискутувалися модні тоді у нас твори Ібсена, Ніцше, Сореля. В тих товариствах плекалася стара галицька і буковинська пісня Вербицького, Матюка, Воробкевича. Для них поставали нові пісні Остапа Нижанківського і Дениса Січинського. В тих товариствах читалися нові українські поезії, новели, повісті" [16, 54].

Шлемкевичу належить одне з найбільш точних і образних означень постаті галицького прогресивного священника як опори традицій і створення затишного осередку для плекання нового в дочасних строгих її рамках. "Його іноді неприсутня присутність була потрібна і корисна. Вона давала означені береги і тим зустрічам, і тим духовим розрядам... Той господар дому, отвертий для нових думок, але непохитний у вірі в свою правду і своє достойне призначення – навіть неприсутній – усе ж не допускав до того, щоб навал нових різноманітних ідей розсаджував ізнутри ледве устійнений порядок духа і життя. Він був таким чином тим потрібним представником отвертого для поступу здорового консерватизму, який не дає духові й суспільству тратити власний ґрунт під ногами і попадати в пропасть анархії" [16, 55].

Характеризуючи в популярному філософському нарисі "Галичанство" духовний та частково соціально-психологічний простір Галичини в період міжвоєнтя, досить тонко окреслює ознаки суспільства в історичній ретроспективі, реаліях тогочасного періоду. Однак у якості ілюстративних підтверджень використовує довільний ілюстративний матеріал: окремі рядки народних пісень, класичної та частково салонної поезії, деякі суспільно-історичні події, факти з життя визначних і менш відомих осіб.

Складається враження, попри достовірність ілюстрацій, широку поінформованість автора, що весь різноплановий ілюстративний матеріал служить йому для апіорно сформульованої тези, яка є наскрізною в праці, дуже виразно педалюється автором. Микола Шлемкевич будує своє бачення суспільного простору України на антитезі Схід-Захід. Взаємозв'язки і взаємовпливи Сходу і Заходу України в психологічному вияві Шлемкевич розкриває яскраво, але означення Сходу-Заходу українства будує на осі "ідеалізм-прагматизм". Вона була, очевидно, присутня загалом у суспільній свідомості часів втрати шансу на українську державність і з'явилася в дискурсі аналізу причин цієї втрати. Але однозначно її сприймати як абсолют недоцільно. Вона апіорно заперечує присутність ідеалізму в здвигах галичан, в тому числі й найбільших ідеалістів – сілових стрільців.

Мову слід вести не в дискурсі протиставлення, а з'ясовувати характер умов: більш вільних на заході для розбудови національної ідеї, єднання в цій розбудові, що дуже важливо, всіх станів як фактор суспільної реалізації прогресивного руху, перетворення його в націєтворчий. Спільна громадська робота породжувала особливу єдність інтелігенції і народу навколо ідеї державності, формувалася тотальна громадянська свідомість як основа державництва. Головне ж – поставав новий тип українського інтелігента з іманентним відчуттям турботи про народ, потребою практичної роботи на благо нації як найвищої форми морального обов'язку, прагненням єднання з Великою Україною і пошуками спільного знаменника для цього. .

На початку ХХ століття таке суспільне підґрунтя породило новий тип суспільної свідомості, що знайшло своє історико-суспільне означення "Галицький П'ємонт".

Юрій Шерех зазначав подив східних українців з приводу такого природного факту, що західноукраїнські інтелігенти користувалися українською мовою і в щоденному побуті, а не тільки в науковій праці та художній творчості.

У цьому процесі надавалося особливого значення мові та літературі. Розвиток їх у Західній Україні також мав сприятливіші умови. Згідно з новітніми означеннями філософів, соціологів, істориків літератури літературно-естетичний та культурологічний простір Західної України першої половини ХХ століття, як і в історичній тягlostі, розвивався під впливами європейськими, а також класичної української літератури, ідейно-стильовими досягненнями письменників старшого покоління (Іван Франко, Василь Стефаник, Ольга Кобилянська, Осип Маковей, молодомузівці).

Дискурс західноєвропейських впливів досліджується детально лише в останнє десятиліття, з появою раніше замовчуваних праць з теорії літератури та можливостей аналізу заборонених аспектів літературознавства. Торкається цієї проблеми, зокрема, Ірина Гузар у праці "Україна в орбіті європейської мислі" [4]. Авторка досліджує проблему "схритих джерел творчості" вітчизняних письменників поза поділом їх на східних і західних, інтерполюючи літературний текст України в світовий контекст від античних і до новітніх часів. Заперечується при цьому твердження окремих учених (Чижевський, Шерех) про перерваність цієї тягlostі.

Від ранніх історичних часів, особливо в час першого ренесансу, виявляється політичне і культурне тяжіння до Заходу Європи. Культурно-історичні процеси проходять, як зазначає авторка, посилаючись на Дмитра Чижевського [4] паралельно. Як приклад, наводить його припущення про галицьке походження автора "Слова о полку Ігоревім", роль галичанина Івана Вишенського в початках літературного ренесансу, діяльність Сагайдачного та ін.

Останнім часом, нехай і поверхово, але проступає окреслення літературного середовища в зв'язках із письменниками Східної України підрадянського часу. Вони виявилися тіснішими, ніж до цього часу уявлялося. Так, у книзі Остапа Тарнавського "Відоме й позавідоме" подано наративно-ілюстративний огляд творчих сил Західної України в період з 1939 до 1944 року. Автор називає письменників Східної України, які жили творили у Львові, чим непрямо підтверджує потребу дослідження паралельного розвитку літературного процесу Схід-Захід на противагу офіційному, усталеному, узаконеному традицією радянського літературознавства, територіальному принципу розрізнення і виділу їх як двох літератур.

Що ж до періоду міжвоєннн, то Іван Кошелівець, укладаючи для "Енциклопедії українознавства" синхронно-хронологічну таблицю української літератури 30-х років ХХ століття, ставить поруч роману "Мати" А.Головка "Волинь" У.Самчука, побіч "Людоловів" З.Тулуб – "Шестикрилець" К.Гриневичевої, біля "Вершників" Ю.Яновського – "Сини землі" І.Кириака [12].

Безпосередньо перед війною і в перші роки другої світової війни в Галичині друкувалися Катря Гриневичева, Галина Журба, Уляна Кравченко, Наталена Королева, Марія Кузьмович, Марія Струтинська, Олена Цегельська, Улас Самчук, Юрій Косач, Ростислав Єндик, Василь Гірний (Федь Триндик), Роман Купчинський, Леонід Мосендз, Денис Лукіянович, Іван Керницький, Богдан Нижанківський, Юра Шкрумеляк, Іван Ковалів, Анатоль урдидик, Іван Смолій, Василь Софронів-Левицький, Дмитро Николишин, Антін Лотоцький та ін.

У той же час друкувалися замешкалі тут вихідці Східних земель України: Тодось Осьмачка, Докія Гуменна, Аркадій Любченко, Василь Чапленко, Марія Цупалова, Іван Багряний, Фотій Мелешко. У дослідженні Романа Олійника (Рахманного) "Літературно-

ідеологічні напрямки в Західній Україні (1919-1939 роки)" [10]. зроблено спробу класифікувати різновекторний конгломерат естетичних сил періоду міжвоєннн в Західній Україні. Вибір часових рамок не випадковий. Дослідник вважає цей період несправедливо обійденим літературною критикою, увага якої зосереджена головним чином на літературно-мистецькім ренесансі початку ХХ століття в Східній Україні.

Тривалий час, додамо, вважали його наслідком жовтневого перевороту 1917 і більшовицької політики так званої "коренезації". Лише в останні роки увиразнилася роль попереднього мистецького покоління кінця ХІХ – поч. ХХ століття та науковців і громадських діячів України цього періоду. Популярне дослідження цього процесу належить Г.Ващенко в нарисі "Український ренесанс ХХ років ХХ століття" [2].

Загальний огляд культурного руху простежує Роман Рахманний (Олійник) через виникнення, становлення і розвиток літературних угруповань, об'єднаних ідеологічними напрямками, зосереджених у своїй творчій діяльності навколо певних періодичних видань. Він зазначає, що традиційно в Східній і Західній Україні ХІХ століття періодичні видання відігравали, хоч і не адекватну, роль заміників університетських кафедр української мови, літератури, історії.

На Західній Україні період міжвоєннн, пише Р.Рахманний, "літературні й наукові журнали трактувалися як основні засоби передачі прихованих літературних, соціальних, релігійних і навіть політичних ідей, і в той же час їх розглядали як найвідповідніший інструмент плекання нової генерації українців, яка б змогла впоратися з проблемами модерної доби" [10, 4].

Дослідник проаналізував напрямки ідеологічної та естетичної думки серед провідних часописів того часу і визначив на цій основі їх "платформи": націоналістичну (група "Вісника", "ЛНВ", "Ми", "Студентського вісника" і ін.);ліберальну ("Назустріч"), просхідну радянськю ("Нові шляхи", "Вікна"), католицьку (Дзвони"). Одночасно, як сам він зазначає, автор у цих визначеннях розглядає літературний процес не з позицій зміни поколінь, ідей, а досліджує ці напрямки як комплексні явища, коли випадковий зміст політичних, економічних, інтелектуальних і моральних передумов створює в сучасний момент суспільні умови для розгортання активної творчої діяльності.

Роман Рахманний у своїй ґрунтовній розвідці визначає основою свого дослідження окреслення "сுவ'язі і взаємодії певних ідеологічних платформ, прослідковуючи розвиток ідей "втраченого покоління" "безвідносно до того, наскільки відповідали чи не відповідали ці ідеї реальному життю і справжнім потребам українського народу на той час, ... як вона показана прихильниками цієї групи у їх мистецьких і теоретичних творах" [10, 7].

Поява філософських досліджень новітнього часу, як і оприлюднення не відомих раніше, дозволяє розпочати таку реконструкцію українського простору і часу через призму соціально-політичну, філософську, етно-соціопсихологічну в сув'язі явищ, подій і фактів, у тому числі й літературно-мистецьких.

Вагомим бачиться дослідження Стефанії Андрусів "Модус національної ідентичності: Львівський текст 30- років ХХ ст." [1], у якому зроблено спробу розвитку естетичної думки Західної України першої половини ХХ століття як конкретної форми буття розглянути в дискурсі філософських категорій простору і часу, в континуумі національної державотворчої ідеї та особливостей її естетичного виразу.

Визначальною рисою українського простору дослідниця називає "його негомогенність, фрагментарність, різнорідність, відсутність єдиної системи комунікаційної інформації для передавання тих самих ідеологічних, політичних, міфологічних, релігійних повідомлень, єдиної космо(націо)творчої ідеї" [1, 66].

Не вдаючись у причини, наслідки і характер втрати українцями єдиного простору як Дому існування, авторка підкреслює той важливий факт, що "неможливість реально-го й практичного об'єднання й осягнення українського простору збільшувала навантаження на його символічне освоєння-переживання: Україна – чайка, "що вивела часняток при битій дорозі"(І.Мазепа), "безталанна вдова" (Т.Шевченко), "Повія ханів і царів" С.Маланюк" [1, 68].

Історики ґрунтовно дослідили причини поразки західних українців у боротьбі за державність. Філософам, літературознавцям ще належить дослідити, як цей програш позначився на психології людини і які позитивні зміни в психологію та самоідентифікацію внесла українська революція і боротьба за державу.

У літературі Західної України ці зміни знайшли своє естетичне вираження. Однак вони не досліджені, не з'ясовані і не розкриті. Водночас був широкоформатний прозовий текст, більшість із творів якого ще чекають свого дослідження. Особливо багато в цей період написано творів на історичну тематику. Естетичний дискурс 20-40-х років на Західній Україні має свої особливості розвитку жанрів. Тут спостерігається чотири головних тенденції.

Перша зумовлена близькістю Західної Європи з її тяжінням до модерну і знаходить свій вираз головним чином у поезії. Друга і третя покликані до життя прагненням утвердити соборність національної ідеї і розробляє її естетичний вираз з яскравим відтінком пасіонарних тенденцій. У поезії це, головним чином, пошуки художнього образу України. В прозі – розробка історичної тематики. У першому випадку переважає модерний стиль. У другому – реалістично-просвітницькі тенденції з елементами міфотворення.

Загальновідомо, що серед літературних жанрів саме проза з її тематичним обширом, багатством життєвих колізій, розмаїттям характерів найбільшою мірою передає ідею свого покоління. Саме розвиток художньої прози є вагомим чинником визрівання національної культури. Але це питання не знайшло свого виразу у вищезначених працях. Імена прозаїків згадані "в обіймі" і дуже неповно.

Історичний текст у західноукраїнській прозі 30-40-х років посідає особливе місце саме як один із виявів будівництва "духовного дому" (С.Андрусів). Наскрізна його присутність, участь у творенні цього тексту письменників різного ступеня таланту, читабельність творів засвідчують це місце і його важливість.

Насамперед стосується це потреби в суспільства відчуття "міфу власної досконалості" (Андрусів), яку задовольняв той період, коли вона була не міфічною, - козаччина, Давня Русь тощо. Історичний текст у тогочасній белетристиці допомагав у самореалізації українства, творив уявний тип "взірцевого українця", давав можливість бодай в уяві себе з ним ідентифікувати, компенсувати несамоспроможність, дістати "підтвердження власної – як індивідуальної, так і колективної, етнічної – досконалості і віру в себе, у свої спроможності і в реальному бути такими самими: поважати себе і звичаї, боротися за відродження і відновлення цілісності і повноти українського світу і перемоги" [1, 150]. В історичному хронотопі тексту майже повністю відсутній поділ на Схід-Захід, що підтверджує могутню присутність потреби "єднального" начала в свідомості і духовних прагненнях народу. Це підтверджують тексти А.Чайковського, А.Лотоцького, В. Будзиновського, Ю.Липи, С.Ордівського, І.Филипчика і ін.

Четвертий напрямок менше або цілком не перебуває в полі уваги дослідників. Це письменники, які щасливо поєднали в своїй творчості найкращі традиції попередніх поколінь і взяли від модерну рівно стільки, щоб не зруйнувати особистісного таланту, бути "читабельними", естетично оригінальними, залишитися такими надовго і назавжди.

Насамперед це стосується унікального неозначеного явища – культурологічного обшину тексту, твореного січовими стрільцями – як упродовж бойових дій, так і в повенний час та у складних умовах еміграції з її багатомірними і не до кінця відомими реаліями.

Постаті Романа Купчинського, Антона Лотоцького, Осипа Назарука, Миколи Голубця, Єдварда Козака та величезної кількості інших митців чекають свого вияснення, а їх твори, розкидані по часописах континентів, оприлюднення. Впорядкуванням "Срілецької Голгофи" Тарас Салига розпочав цей процес, який, однак, за десятиліття мало розвинувся.

Історико-політичний аспект легіону вияснений і вивчений достатньо і в головних рисах, і в деталях. Потужно цьому спричинилася видавнича діяльність Лева Сильвестровича Лепкого, довголітнього редактора "Червоної калини" та "Календаря червоної калини". На сторінках цього часопису публікувалися нариси з воєнного життя про чин і подвиги січових стрільців від рядового і четаря до генерала. Журнал був багатовекторним. Тут публікувалися і художні твори колишніх стрільців, і нариси, і статті на актуальні політичні теми, дослідження політикуму часів західноукраїнської державності, спроби аналізу причин її втрати. Видавництво не припинило своєї діяльності і на еміграції.

На жаль, ця різновекторність, як і недоступність через тривалу заборону ("зберігання" в спецхранах не ставило метою збереження"), спричинили сьогоднішній вакуум у суспільній рецепції щодо цього явища, просту непоінформованість про нього. Це також одна з причин, чому як мистецький феномен творчість січових стрільців має неоднозначну, здебільшого поверхову, часткову, а отже, односторонню тлумачення: то скептично-зверхнє (Ю.Шерех) [15], то замовчувальне (Р.Рахманний-Олійник) [10], то резигнаційне як про "мистецтво нереалізованих можливостей" (М. Ільницький) [7].

Ще пісні як більш доступна рецепції поспільства форма проникли на початку 90-х в сучасний інформаційно-естетичний простір. Однак це був прорив тимчасовий, одноплосинний (для патріотичних імпрез), а тому не тривалий. Відігравши обов'язкову декоративно-прикладну роль, більшість пісень зійшли з суспільного подіуму, притлумлені пропагандою антинаціональними силами мас- і попкультурою. Змістовий та художньо-естетичний їх текст залишився неопритомленим, особливо в плані присутності там потужної сув'язі Схід-Захід.

Мистецька творчість і самого Лева Лепкого залишається в тіні великого брата не просвіченою. Разом з тим він працював у жанрі гумористичному, лакуни якого в літературознавстві також великі, в жанрі драми, новели, нарису, публіцистики, видавничій справі.

Ще більш цікавою є постать Романа Купчинського, письменника широкої і оригінальної жанрової палітри, тонкого знавця українського слова, його колористики, семантичного і звукового багатства. Філософ, політик, безкомпромісний патріот, християнин і гуманіст, як мало хто з митців того часу Купчинський і в Україні, і на еміграції вдало єднає розробку сучасних йому життєвих колізій, типів, ситуацій, котрі сам переживав, усвідомив, відчув, з рідкісним талантом філософського узагальнення, психологічного виразу, багатством естетичних форм і естетичних виразів.

Повість "Заметіль", драматична поема-містерія "Великий день", співана поезія, вірші-молитви, дитяча поезія, гумористична поема-візія в новітньому бурлескно-трагедійному стилі "Скоропад", "Мисливські оповідання", довголітня діяльність публіциста Галактіона Чіпки з його іскрометними фейлетонами, філософські есеї "Терпкі думки" – далеко не повний перелік спадщини поета, прозаїка, драматурга, публіциста, ху-

дожника. "Сеньйором літератури" називає його Остап Тарнавський [12]. "Над творчістю Романа Купчинського ніхто не потребує собі усшити голови, - пише Іван Кедрин, - вона прозора, чітка, приступна формою і змістом, хоч та форма високомистецька, а зміст видно у кожному, навіть двострофовому ліричному вірші і в кожному фейлетоні" [8].

У найзагальнішому виразі саме цьому поколінню вдалося по втраті України як дому реального збудувати її духовну візію. Підпорою служили найбільші моральні поняття: християнство, гуманізм, патріотизм.

Література:

1. Андрусів С. Модус національної ідентичності: Львівський текст 30-х років ХХ століття. – Тернопіль: Джура; Львів: Львівський національний університет імені Івана Франка, 2000. – 338 с.
2. Ващенко Г. Український ренесанс 20-х років ХХ ст. – Нью-Йорк, 1949. – 149 с.
3. Гермайзе Й. Нариси з історії революційного руху на Україні. – К., 1926. – 198 с.
4. Гузар І. Україна в орбіті європейської мислі. – Торонто – Львів, 1995. – 174 с.
5. Гунчак Т. Україна: перша половина ХХ століття. – К.: Либідь, 1993. – 287 с.
6. Залізник М. Українська популярна література. – Львів: Видання Галицькі, 1909. – 39 с.
7. Ільницький М. Західноукраїнська та емігрантська поезія 20-30-х років. – К.: Товариство «Знання» України, 1992. – 48 с.
8. Кедрин І. У межах зацікавлення. – Наукове товариство ім. Шевченка: Бібліотека українознавства. – Т.53. – Нью-Йорк – Париж – Сідней – Торонто, 1986. – 523 с.
9. Левчук Л. Західноєвропейська естетика ХХ століття. – К.: Либідь, 1997. – 224 с.
10. Рахманний (Олійник) Р. Літературно-ідеологічні напрямки в Західній Україні (1919-1939 роки). – К.: Четверта хвиля, 1999. – 229 с.
11. Субтельний О. Україна: Історія. – К.: Либідь, 1991. – 507 с.
12. Тарнавський О. Літературний Львів 1939-1944. – Львів: Просвіта, 1995. – 136 с.
13. Тисяча років української суспільно-політичної думки: У 9 т. – К.: Дніпро, 2001. – Т. УІІ (20-ті – 40-ві роки ХХ ст.). – 439 с.
14. Чикаленко Є. Спогади: 1861-1907. – Нью-Йорк, 1955. – 385 с.
15. Шерех Ю. Вплив Західної України на формування української літературної мови. – Львів: Просвіта, 1997. – 140 с.

Татьяна ВОЛКОВА (Кельце, Польща)

НАРАТИВНОЕ НАЧАЛО В АВТОРСКОЙ ПЕСНЕ 60-70-х ГОДОВ

Неотъемлемой частью русской культуры XIX-XX веков стал городской романс. Он оказал большое влияние на песни А.Вертинского и явился одним из истоков авторской песни 60-70-х годов XX века, своеобразно преломившись в песнях Булата Окуджавы, Александра Галича, Владимира Высоцкого. Их стихи-песни, как известно, пользовались большим успехом, а песни Высоцкого – успехом феноменальным, в какой-то мере неожиданным для самого поэта.

Нечто подобное в начале века произошло с песнями А.Вертинского, которые как бы составили прелюдию авторской песни 60-70-х годов. Интересно, что А.Вертинский